

Plazera: sor- eta helburu Plazer-hatsarriaren defentsan

Andolin Eguzkitza

Duela luze, behin Xabier Kintanarekin erabili nuen gaia gomutatu dut oraintsu: garbizale ultramontanoek —ni ere garbizale xamar bait naiz— historiari gabe, eta kondairez biluzik, utz gintzaketelako beldurra. Eman dezagun, *plazer* bezalako berba ederra euskal hiztegiaren kereletik behera botatzeko prest leudekeela. Beharbada, horrenbeste jakitekotan, *atsegin*, *irrits*, eta *nabikari* hor daudela gainera liezagukete, eta haien pobrezia estetikoaz bezala, haien adierazkortasun-txirotasunaz ezin genezake baizik era erdi desesperatuaz irripar egin. Plazera bait da, plazer estetikoa, plazer arrazionala, plazer sexuala, plazer erlijiosoa, askatasunak eta beste-rekiko maitasunak sortutako plazera bait dira, nire ustez, giza bizikeraren sor- eta helburu, bizierazten gaituen kemen eta energia.

Musikak eta literaturak txikitandik hunkitu naute. Gure musika-irakasleak pianoan Beethoven-en sonatak jotzen zituenean, ezin nezakeen zorion eta osotasuna baizik senti, eta gaztetan, euskara ikasi berria, Michel Labeguerie eta Mikel Laboa entzunez eta haien kantuak eginez, halakoxea zen ere gorpuzkera osotik joaten zitzagun zirrara. Arte plastikoetan, orde, eskultura ez bada bederen, ez naiz inoiz oso trebea izan. Agian, eskultura hirudimentionala delako, eta espazioaren zentzuaren berpizle, errazagoa

izan ohi zaidake ulertzeko eta haren higikortasuna miresteko. Pinturarekin, baina, benetakoa zen beti barruan erabiltzen nuen gaztazka han ikusten nuena irentsi eta kaptatzearren, eta are gehiago ederrespenaz begiratzeakotz. Horregatik ez ditut inoiz behin Madrilen, eta Los Angeles-en bestean, ukan nituen esperientziak ahantzi. Urte batzu direla, hiru egun eman nituen Espainiaren hiriburuan, eta halako abagadune batetan, betebeharririk ez neukala, Prado erakustokira joatea erabaki nuen. Hiru ordu baino ez neukan; beraz, erakustoki osoan zehar presaka eta lasterka ibili barik, Velázquez eta Goya-ren gelak ikusteko jarri nintzen. Izan ere, ezin nezakeen nik neuk sinets *Las meninas* ospetsua ikustean sentitzen nuena, halako erantzun zentzualik ukan nezakeenik. Hain zen eder, beraren aurrean ero antzo sartu nuen une luzea bezala. Bestea, Los Angeles-ko konterriaren erakustokian gertatu zitzaidan, Berpizkundeko pintura-sorta bat ikustean. Zenbat bider ikusita nengoen ni irudi horiek hainbeste liburutan? Eta hala ere, Riveraren eskale baten irudi hura begiratzean, ezin neure burua plazerez gainezka kontrola. Nork esan lezake bizitzeak merezi ez duela horrelako ereti bat ukan eta gero? Batekin aski da ehun urte sufri-mendu eta pairamen zuzenesteko. Eta Yeats olerkari handiak, eta irlandar abertzale suharrak, 1916.eko matxinadaren ostean —gero irlandar errepublikaren sorkuntzan hain garrantzitsu agertuko zena—, bere zalantzak eta etsipena adieraztearren idatzi zituen le-ro horien irakurtzean:

...The best lack all conviction, while the worst Are full of passionate intensity...

...Onenek ez dute inongo uste sendorik, txarrenak intentsitate passionatuez beterik dauden bitartean...

Nork esan lezake plazera ez dagoela, baita minetan ere, beti bertan?

Maiz, filosofi sistema bat arakatzean, sistemaren eraikidura zehatza ikustean, hagitz da sendoa norberak jasan dezakeen zentzazioa, erréitatearen edo eta sistema horrek azaltzen duenaren zertan existentziala, inongo indarrek edo teoriak apur eta ezaba ezin bide dezakeen simetrikotasun eta erregulartasunaren lilura bortitza. Descartes, Kant edo Hegel-en ideiategietan sartzen has, eta behingoan dugu dardara hori barru-barruan. Izan ere, horregatik dira teoriak arrakastadun, lehenengo eta behin errealtatearen zati bat azaltzen laguntzen dutelako, zalantzarik gabe, baina are gehiago, osatu eta sendotu egin direnean, zentzazio hori sortzen dutelako: segurtasun eta, zur oneko mahai bernizatu batek bezala, leuntasuna. Eta ez teoriak bakarrik, baita alaka zorrotzik gabeko

edozein atsotitz, esaera edo koblak, Bizkaiko Ibarrezkerrean gure gurasoek gerra aurrean kantatzen zutenorrek bezala:

¡Cómo quieres que una luz
alumbre dos aposentos,
cómo quieres que yo sea
vasco y español a un tiempo!

Ezin ediren era zorrotz eta zehatzagorik sentitzen zutena eta duguna adierazteko. Arazoak beranduago datoz, teoriak azaltzeko tresna barik, erralitatearen parte bihur erazten direnean.

Kasurik argiena, Marxen sistema dateke. Marxen filosofiaren arrakasta, haren izenean egin diren astakerietatik baino gehiago, zeratik dator: historia azaltzeko egundaino sortu den sistemarik azaltzaileena izatetik, eta, noski, sortu zenetik sistema hori gairiditu duen beste azalpen-sistema osoagorik sortu ez delako. Jakina, edozein teoriaren eraikitzeak aldaki asko alhora uztea eskatzen du, maila zientifikoan guztiz beharrezkoa den prozedura; osterantzean beti aurki bait genitzake datuak kontrexenpluak sortzeko, teoriak ez dira kontradibideez desegiten, teoria desberdinez baizik, hots, azaltzaileago diren teoriak sortuz. Izan ere, honetan dago alderdi komunista guztien arazoa «historia klase-borrokaren historia da» bezalako esaera bakun, zehatz, oso eta simetrikoa tresna teoriko bezala barik, erralitatearen parte bezala erabiltzean —gizabanakoa ahaztu dute, zioen luze dela Joxe Azurmendik—, lehenengo naioartekoaren praktika politiko gizatiarra ahanztean eta desegitean, azkeneko ehun urteotan anarkismoaren eta joan den mundu-gerraren ondoko sozialismo erradikalaren praktika soziala burgeskoskor delakoan salatzean. Beste era batera esatearren, teoria obus bat balitz bezala erabiltzean. Noski, kasurik txarrana marxista-leninistena da, proletalgoaren ordezkari autoizendatzetik, proletalgoaren arima izatera igarotzen direnak, eta beraz ezinukituzko eta sagaratu. Modan dagoelako ez da egoki ez dotore errepikatzea, baina ondikotz erran behar dugu errepublika sozialista guztiak monarkiak direla, salbuespenik gabe edo agian Jugoslavia eta orain Hungaria ere. Kasurik bitxiak Errumania eta Ipar Korea dira. Lehenengoan ministrari-batzarreez barik famili batzarreez berba egin behar bait da, eta bigarrenean Kim Ir Sumek bere seme zaharrena izendatu duelako bere ondorengo alderdiaren idazkari bezala. Eta Castrotarrek —badakizue, Fidel eta Raúl— ikusiko dugu zer egiten diguten.

Tristeago, ordea, obusa bera guztiz txarra denean gertatzen da, alegia, ezer apurtzeko ere balio ez duenean, teoria ez simetrikoki eta

zehatz ez eta bakun ere ez denean, intelektual euskaldun (?) espainolistek sortu diguten teoria probintzianoa bezala (donostiarrak gero lehen bultzatzailea: Escudero), Euskal Herri bi omen dagoela, nazionalista eta bestea, eta lehenengoak ez omen du bigarrenaren existentzia onartzen ere. Jainkoari eskerrak! Eta oso pozik omen daude, plazera unibertsala da eta. Kontrako kasua ere ez da oso erakargarria, aurrekoak behintzat inoiz alegrantziaz egon dirateke —teoria sortu zutenean—, ez baina informazioaz mozkor daudenak, informazio hori galbahe teoriko batetatik pasatzen ez dutenak, badakizue, abertzale errealistak: baina ba ote dago Euskal Herrian abertzale izatea baino gauza absurdu, irrazional eta bi-xiagorik?

Gutxi gainera daiteke, bestalde, giza bizitzan sexualtasunak daukan garrantziak eta, gizakiak gizaki direino, ukanen duen eraginaz. Euskal idazleen lorategian ere hasiera-hasieratik ukan dugu kenka horren berri Etxepareren olerki freskoez. Gutxi ere gehi daiteke sexualtasunaren irritsak sortzen digun plazeraz, gorpuzkera biren loturak eta ukitzeak bezala, hala elkarri musukatzeak eragiten digun ekurutsasun suharraz, eta nork bere buruaren galeraren zentzazio zoli eta erabatekoaz. Hain boteretsua izateagatik, beti jazarria, txartzat emana eta mugatua. Kasurik erradikalena, besterik ezean, maitasun homosexuala delarik, plazera sentitzea bait da jomuga bakarra, besterekiko amodioa adieraztea. Hain zuzen, horregatik zioen Edward Carpenter ingeles sozialista erradikal eta homosexualak, banaz besteko, bera bezalakoan artean egon direla gehiago beti besteez arduratu direnetarikoak, besterekiko guztiz maitagarri eta maratx izan direnetakoak. Horregatik deitu zituzten *gay* beren buruak ingelesez, eta bidenabar horregatik deitu beharko lirateke *maitagarriak* euskaraz (*Euskal Herriko maitagarrien elkartea?*). Izan ere, bai ingelesez eta bai gaztelaniaz, *gay* hitzak badauzkalako oso zentzu bereziak. Lehenengoan, alai, atsegin eta aratz dena izendatzeko, eta bigarrenean amodio agortezinaren kantariak ziren Okzitaniako trobalarien artea adierazteko.

Maiz ere sexualtasunaren irritsaren kontra mistikoen eta asketen bizikerez argudiatu da, beren buruen ukapenez (ez ote gaindipenez?) gora joan diren gizaki santuen adibideez, elkarri kontrajarrita baileuden. Eta itauna behingoan egin behar dugu: Horretarako gertu gaudelarik, ez ote bakardadea, kasu batez, bakesortetazle? Ez ote naturarekiko hurbiltasunak nahikariaren asetzaila? Eta mistikotasunaren azken mailara heldu delarik, ez ote Jainkoagan egote hori plazer osoaren iturburu, osotasun absolutuaren urbegia? Nork bere burua galtzearen zentzazio bortitzak

askatasunaren konkista aldarrikatzen du, maitasun osoaren erdiespena: *paradisua*. Askesia, beraz, zein zentzutan da sakrifizio eta ahalegin? Nork esan dezake liburu bat idaztea erraz dela eta ezti, hain eder delarik ere bukatu ondoko zorientasuna? Borges-en ele sotilez esatearren:

Nadie puede escribir un libro. Para que un libro sea verdaderamente, se requieren la aurora y el poniente, siglos, armas y el mar que une y separa.

Apika, deabrua badateke gizakiaren izterbegi; ez, ordea, mundua eta haragia. Plazeraren eskilaran maila desberdin asko dago, zenbaitentzat haragia da maila bakarra, besterentzat mundua eta natura, beste hainbesterentzat, baina, Jainkoagan izatea. Maitasuna da, beraz, giltza, eta maitasunak sortzen duen plazera, beronetan, tendentzialki definitua, maila asko dagoelarik. Horregatik, ene aburuz, faltsua da plazera eta betikotasunaren zorientasuna etsaiak direla baieztatzea, galdera erretoriko batez lurra iraultzeko: zelan gerta liteke Jainkoak bekatuan eta bekatu egitekotan sortu zukeela gizakia? Are gehiago, nola azal dezakegu gizaki guztiok geure burmuinetan jaiotzetik, fededun zein ez, daukagun kode moral guxienezkoa?

Eta zer da plazera? Osotasuna sentitzea, desgizabanakotzea, besterengan egon eta izatea, askatasunaren oharmen osoa: zorientasun absolutua.

Alegia, plazera dugu moralaren iturburu unibertsala, gizaki guztiok gobernatzen gaituena, Jainkoagan sinets zein ez sinets. Azaletik begiraturik, orduan, plazer hedonista da moralaren iturria, onargarria da sadikoaren plazera? Edota masokistarena? Eta ihar-despena ez da zalantzazkoa, plazer absolutuaren iturri den neurrian da edozein plazer onargarri. Helburu nagusi horren kontrako gertatzen den guztietan ez da ontzat ematekoa, eta argi dago sadiko denaren plazer azalekoa bestearen desplazerean dagoela oinarritua, eta bidenabar sadikoaren beraren ezintasunean absolutu hori lortzeko. Gaizkia horregatik dago munduan, plazerez plazer ibili barik, plazerez desplazer dabilelako gizakia. Laburretan jartzeko eta amaitzeko:

- a) Jainkoarengan sinestea zein ez sinestea berdin irrazionala da, fede-arazoa, alegia.

- b) Gizakia den haragia eta mundua den natura ez dira elkarren arerio.
- c) Plazer absolutuaren konkista da gizakiaren helburua; beraz, plazera dugu moralaren iturria.

A.E.